

Delredovisning av uppdrag om kvalitetsförbättrande insatser för gymnasieskolans yrkesutbildningar mm, 1999-12-16 (U1999/4469/S)

- Utveckling av yrkesutbildning och av samverkansformerna mellan skolan och arbetslivet – men också samverkan kärnämnen och yrkesämnen.
- Generell kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen med inriktning på yrkesrollen.
- Kompetensutveckling av lärare inom det nya tekniska programmet.

2001-03-28

Delredovisning av uppdrag om kvalitetsförbättrande insatser för gymnasieskolans yrkesutbildningar mm, 1999-12-16 (U1999/4469/S)

Uppdraget

Regeringsuppdraget som omfattar fördelning av 53 mkr innehåller fem principiella delar¹:

1. Utveckling av yrkesutbildning och av samverkansformerna mellan skolan och arbetslivet – men också samverkan kärnämnen och yrkesämnen.
2. Generell kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen med inriktning på yrkesrollen.
3. Kompetensutveckling av lärare inom det nya tekniska programmet.
4. Utveckling av modeller för programinriktat individuellt program.
5. Projektarbetet i gymnasieskolan; kompetensutveckling, stöd och informationsinsatser (egen budget 13 mkr).

I denna promemoria redovisas Skolverkets arbete inom punkterna 1 – 3 som beskrivs ovan. Ansvarig projektledare på Skolverket för detta arbete har varit Undervisningsråd Fredrik Wikström.

Arbetet inom punkten 4, d v s utveckling av modeller för programinriktat individuellt program, delredovisas i en särskilt promemoria. För arbetet inom den delen av regeringsuppdraget har Undervisningsråd Margareta Rönnbäck varit ansvarig.

Regeringsuppdraget är utlagt under drygt 2 år och skall delredovisas till regeringen 31 mars 2001. Arbetet kring projektarbetet delredovisas emellertid inte på samma sätt som de övriga delarna. Uppdraget skall dock i sin helhet slutredovisas den 30 november 2002.

¹ Regeringsuppdraget bifogas som bilaga.

2001-04-04

Delredovisning – punkt 1-3

Bakgrund

Regeringen har givit Skolverket i uppdrag (U1999/4469/S) att:

fördela medel (53mkr) för kvalitetsförbättrande insatser för gymnasieskolans yrkesutbildningar.

Även om regeringsuppdraget uttrycker relativt tydliga mål och vilka slags aktiviteter som skall startas så är det viktigt att Skolverkets samlade insatser inom området hålls i minnet.

Skolverkets olika funktioner och regelbundna insatser, t ex i form av tillsyn och granskning, är ett stöd för den generella kvalitetsutvecklingen i skolan. Detta arbete kommer givetvis också yrkesutbildningen tillgodo.

Det finns också andra mer specifika satsningar inom myndigheten som berör yrkesutbildningen och som också har ett ständigt förbättringsarbete (kvalitets) arbete för ögonen. Exempel på sådant är utvecklingen av prov för yrkesämnen, den nya lärlingsutbildningen "lärande i arbetet" (LIA), bidrag till skolor och yrkeslärare för kompetensutveckling, åtgärdsprogram för grundskolans kontakter med arbetslivet, utvecklingsarbetet med kursplaner för elever e t c.

I den fortsatta framställningen beskrivs målen för Skolverkets arbete med regeringsuppdraget, vad som redan genomförts och vad som planeras.

Några samverkans insatser

Här inledningsvis väljer vi att i koncentrat lyfta fram några insatser som står i fokus för ett av områdena i regeringsuppdraget – "Utveckling av yrkesutbildningen och samverkansformerna..."

Det inledande arbetet har främst lett till att samverkansformerna mellan skolan och arbetslivet och mellan kärnämnen och yrkesämnen har lyfts fram på lokal skolnivå – och därigenom också skapat förutsättningar för ökad och fördjupad samverkan (konferenser, öppna hus e t c). Arbetssätt från ett stort antal skolor som visar på samverkansformer har spridits via Skolverkets webbplats "Skola – Arbetsliv".

I samband med uppdragets genomförande har också ett regelbundet samarbete på nationell nivå etablerats mellan Skolverket och arbetsmarknadens parter. Diskussioner har förts om uppläggnings av utvecklingsarbetet, villkor för utveckling och prioriteringar som bör göras.

2001-04-04

Samverkan med parterna har skett i samband med urval av skolor som deltar i utvecklingsarbetet, marknadsföring av konferenser och öppna hus. Parterna bidrar också med innehåll till de konferenser som kommer att genomföras. I det kommande arbetet kommer samarbetet att utvecklas, bl a hoppas vi finna former för hur vi gemensamt ska kunna stödja och /eller etablera mötesplatser och nätverk för nyckelaktörer i det regionala sammanhanget.

En prioriterad arbetsuppgift under kommande arbetsperiod kommer också vara att stödja och /eller etablera mötesplatser och nätverk för nyckelaktörer regionalt. Därigenom hoppas vi kunna medverka till ökad och fördjupad samverkan mellan nyckelaktörer på politisk-, tjänstemannanivå och mellan skolhuvudmän och företrädare för arbetslivet i regionen. Skälen för denna prioritering är många. Bland annat har det visat sig att tillväxtsavtalen sällan innehåller skrivningar om hur gymnasieskolan kan vara en faktor för regional tillväxt. En annan viktig fråga i det regionala sammanhanget är också hur kommuner kan samverka om utbildningsutbudet i gymnasieskolan. Interkommunala ersättningar och regionalpolitiska överväganden kan bidra till icke önskvärda effekter för såväl individer som för regionens utveckling som helhet.

Målbeskrivningar och perspektiv

Huvudmålet för Skolverkets arbete i denna del av regeringsuppdraget (U1999/4469/S) är att skapa förutsättningar för utveckling av yrkesutbildningar i Sverige med hänsyn tagen till bristområden och övergripande målsättningar för Skolverkets utvecklingsarbete². Skolverkets arbete ska på olika sätt verka för en kvalitetshöjning av gymnasieskolans yrkesutbildningar. Det innebär att olika insatser på kort och på lång sikt startas. Insatser inom yrkesutbildningsområdet riktas mot flera nivåer inom utbildningssystemet – från skol- och kommunnivå, till central administrativ och politisk nivå och vidare till universitets- och forskningsnivå.

Skolverkets arbete med regeringsuppdraget i denna del utgår ifrån fyra olika slags perspektiv: bristperspektiv, främjandeperspektiv, professionaliseringsperspektiv och kommunikationsperspektiv³.

Skolverkets strategiska mål i denna del av regeringsuppdraget är:

- Att ta fram och sprida exempel på alternativa sätt att organisera yrkesutbildning
- Att bidra till att fortbildning av yrkeslärare med inriktning på en vidgad yrkeslärarroll arrangeras och genomförs på lärarhögskolor, samt att bidra till kompetensutveckling för lärare inom det nya teknikprogrammet

² Se Skolverkets strategi för utveckling av utbildningsverksamhet 2000-01-07.

³ Se översiktsbild för denna del av Skolverkets arbete, bifogas .

2001-04-04

- Att bidra till att några skol- och kompetensutvecklingsprojekt genomförs i samarbete med högskolor och universitet
- Att utveckla och etablera informationskanaler och forum för samtal om yrkesutbildning på olika nivåer
- Att inventera och sammanställa kunskap inom yrkesutbildningsområdet som kan ligga till grund för vidare beslut om kvalitetsförbättringar, samt att utvärdera projektets insatser

Avstämning mot mål och beskrivning av planerad verksamhet

I denna del redovisas pågående och planerat arbete inom respektive delmål. Delmålen nedan är i huvudsak av verksamhetsstrategisk karaktär. Delmål fem kommer bl. a att innebära att igångsatta aktiviteter utvärderas och bedöms utifrån hur de har påverkat olika verksamheter.

- **Delmål 1.**
 - Att ta fram och sprida exempel på alternativa sätt att organisera yrkesutbildning
(Främjandeperspektiv)

Denna del av Skolverkets verksamhet har som mål att ta fram och sprida exempel på alternativa sätt att organisera utbildningen inom program med yrkesämnen, för att därigenom få till stånd erfarenhetsutbyten som kan innebära att elever stärks i sin kunskaps- och personlighetsutveckling.

För att svara mot detta mål har arbetet delats upp i ett antal faser.

1. Sökning och urval av exempel
2. Beskrivning
3. Spridning

Fas ett och två är nästan genomförda. Omkring 40 exempel har valts ut och dessa beskrivs fortlöpande. Sökningen av skolor som ville delta gjordes på olika sätt. Inbjudan om att komma in med intresseanmälan gick ut i Skolverkets nyhetsbrev och vid regionala informationskonferenser. En särskild inbjudan per post gick till samtliga programansvariga på program med yrkesämnen. Arbetslivsorganisationerna samt Skolverkets regionalt placerade personal och experter inom olika områden har också kommit med förslag på skolor/utbildningar. Kriterier för slutligt urval utformades.

Övergripande kriterium var: Exemplet ska belysa aspekter av samverkan mellan utbildning på gymnasienivå och arbetslivet och/eller samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnen. Övriga kriterier i bedömningen (ej prioriteringsordning) var: Exemplet har varit i funktion under en längre tid (minst ca 1 – 2 terminer) eller på annat sätt visat sig fungera i praktiken.

2001-04-04

Exemplet är väl förankrat i skolan, dvs. bland ledning, personal och elever, i arbetslivet och gärna också i kommunens ledning. Exemplet har i någon mening visat sig vara framgångsrikt (via bra utvärderingsresultat, hög motivation hos elever, god samverkan internt eller med avnämare etc.). Deltagande skola är motiverad att sprida sina erfarenheter till andra skolor. Exemplet går att överföra på andra skolor. Exemplet är i någon mening nyskapande (vad gäller pedagogisk idé, arbetsformer, organisation, innehåll etc.).

Exemplen som valdes ut behövde dock inte uppfylla alla kriterier. Exempelvis har arbetssätt valts ut som kanske inte är så nyskapande, men som ändå visat sig vara framgångsrika. Ett viktigt kriterium har givetvis också varit att det finns en uttalad vilja och motivation att delta i satsningen och berätta om sina erfarenheter för andra.

Urvalet validerades bl a mot en referensgrupp bestående av arbetsmarknadens parter och med Skolverkets regionala avdelning för analys och stöd.

Att lyfta fram olika exempel är en tydlig prioritering i regeringsuppdraget.

”Det behövs därför beskrivande exempel på alternativa sätt att organisera yrkesutbildning som kan tjäna som förebilder för det fortsatta reformarbetet”

De skolor som nu deltar i Skolverkets satsning har vi valt att kalla ”Lärande exempel”. En svårighet i satsningen är givetvis att de utvalda skolornas sätt att bedriva yrkesutbildning lätt uppfattas som normerande. Vi har försökt betona att dessa exempel inte är framlyfta för att de är ”de bästa”, utan för att exemplen som sådana kan främja meningsfulla möten och dialoger. Den normerande risken kvarstår dock – varför projektet vinnlagt sig om att försöka nå en så stor variation av exempel som möjligt. Omständigheter som begränsar kvaliteten i de utvalda exemplen är att det var få skolor och utbildningar som spontant hörsammade inbjudan att delta i satsningen. Med utgångspunkt i att nå resultat under regeringsuppdragets utsatta tid, har likaså tiden för kartläggning och urval begränsat kvaliteten i de utvalda exemplen. Säkerligen finns många intressanta exempel kvar att lyfta belysa. Inför spridningen av de ca 40 exemplen kommer också en noggrannare granskning att genomföras, vilket kan resultera i att vissa exempel lyfts fram tydligare än andra.

Exemplen kommer att belysa arbetssätt som berör samverkan skola och arbetsliv, programrådsverksamhet, handledarutbildning, APU, arbetslagsarbete, integrering av olika ämnen, åldersblandad undervisning etc. Exempel från flertalet yrkesprogram kommer att lyftas fram, dock inte från alla.

2001-04-04

Fas tre i arbetet påbörjas under våren 2001. Några av de insatser som planeras är: Spridning av exempel på olika arbetssätt via Skolverkets webbplats för skola – arbetsliv. Spridning av exempel via fyra regionala konferenser på vardera två dagar. Inbjudan till studiedagar vid respektive skola som deltar i "lärande exempel"- satsningen. Fas tre integreras i målsättningen "att utveckla och etablera informationskanaler och forum för samtal om yrkesutbildning på olika nivåer". Se vidare under delmål fyra.

- **Delmål 2**

- Att bidra till att några skol- och kompetensutvecklingsprojekt genomförs i samarbete med högskolor och universitet

(Bristperspektiv)

En annan del i Skolverkets arbete med regeringsuppdraget innebär att genomföra ett antal utvecklingsprojekt på gymnasieskolor med yrkesutbildning. Projekten väljs och utformas efter regionala och lokala behov och stötts av forskare från olika universitet och högskolor. Till projekten knyts ett forskarnätverk, kallat "Forskarnätverk kring yrkesutbildning och skolutvecklingsprojekt".

Utgångspunkten är att nätverket i samråd med Skolverket planerar och genomför ett antal skolutvecklingsprojekt (ett per ort). Vidare är det meningen att nätverket utifrån dessa erfarenheter och analyser ska kunna skapa en bättre förståelse för förutsättningar och processer för utveckling inom program med yrkesämnen samt identifiera framgångsfaktorer.

I dagsläget är nio universitets- och högskoleorter engagerade i arbetet.

- Luleå tekniska högskola, prof. Jan Johansson – Bodens kommun
- Umeå Universitet, docent Sigurd Johansson – Norsjö kommun
- Lärarhögskolan i Stockholm, prof. Robert Högielm – Stockholms stad
- Karlstad Universitet, docent Hans-Åke Scherp – Karlstad kommun
- Linköpings Universitet, prof. Per-Erik Ellström, docent Lars Naeslund – Mjölby kommun
- Växjö Universitet, Per Gerrvall/Ingmar Svensson – Växjö kommun.
- Göteborgs Universitet, prof. P-O Thång – Göteborgs stad
- Göteborgs Universitet, Elvi Walldal – Göteborgs stad
- Malmö Högskola, K-G Starck – Malmö kommun

Alla nämnda orter (9 st) har tagit inledande kontakter med kommuner och skolor. Några har hunnit genomföra nulägesbeskrivning och behovsanalys och andra har kommit lite längre med utvecklingsarbetet.

Förutom genomförandet av utvecklingsprojekten ålägger sig respektive universitet/högskola att ta fram regelbundna avstämningsrapporter och delta

2001-04-04

i arrangerandet av konferenser/studiedagar. Representanter i forskarnätverket skriver också en antologi om utvecklingen inom yrkesutbildningen (kommenteras längre fram) samt fungerar som en löpande idé- och referensgrupp i regeringsuppdraget som helhet.

• Delmål 3

- Att bidra till att fortbildning av yrkeslärare med inriktning på en vidgad yrkeslärarroll arrangeras och genomförs på lärarhögskolor
- Att bidra till kompetensutveckling för lärare inom det nya teknikprogrammet

(Professionaliseringsperspektiv).

Vidgad yrkeslärarroll

Regeringen menar att yrkeslärarrollen står inför stora förändringar. Det sker en snabb utveckling på arbetsmarknaden. Kompetenskraven blir mer sammansatta och gränser mellan olika yrken förändras. Läraren kan inte själv omfatta all den kompetens som behövs. Därför behövs kompetens för en vidgad yrkeslärarroll som innebär att yrkesläraren kan

- fungera som handledare och koordinator vid elevers APU och lärlingsutbildning
- utveckla, leda och ta ansvar för nätverk för samverkan mellan skola och arbetsliv t.ex. ansvara för programråd och handledarutbildning.
- identifiera kompetenskrav i arbetslivet och utveckla undervisningen utifrån detta.
- fungera som handledare vid projektarbete och samverka med externa medbedömare.
- identifiera och genomföra egen fortbildning i arbetslivet

Och som sekundär möjlig effekt

- med hjälp av utvecklade skriv-, kommunikations- och utredningskunskaper verka för yrkesutbildningen utåt gentemot arbetslivet samt inåt, inom skolsystemet.
- fler yrkeslärare meriterade för fortsatta studier/forskning inom området arbetsliv/yrkesutbildning.

Med utgångspunkt från regeringsuppdraget har Skolverket i samverkan med Lärarhögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Högskolan Malmö och Umeå universitet utarbetat kompetensutvecklingsprogram för lärare i yrkesämnen. Dessa högskolor har på olika sätt erfarenheter av det yrkespedagogiska fältet.

Kompetensutvecklingen ges på de fyra högskolorerna i form av en 10p kurs på kvartsfart distans. Kursen bygger vidare på tidigare

2001-04-04

gymnasielärautbildning och skall kunna tillgodoräknas på B-nivå eller C-nivå i yrkespedagogik eller motsvarande. Detta kan på längre sikt bidra till att fler yrkeslärare går vidare med pedagogisk forskning inom området. Totalt har planerats för att 200 lärare ska genomgå kursen. I nuläget har ca 80 yrkeslärare påbörjat utbildningen. Resterande platser erbjuds med kursstart under år 2001. För lärare som genomgår utbildningen kan skolan erhålla ersättning för ca 1/3 av vikariekostnaden.

Kompetensutveckling för lärare inom det nya teknikprogrammet

Flera insatser för att stödja införandet av teknikprogrammet har genomförts bl a information via webben. Erfarenheter från försöksverksamheten har samlats in och spridits. Representanter för Skolverket har dessutom deltagit vid en rad konferenser och seminarier för lärare, skolledare och studievägledare, där syftet har varit att sprida information om det nya programmet

Inom ramen för detta regeringsuppdrag redovisas påbörjad och planerad kompetensutveckling för lärare inom teknikprogrammet.

Under det gångna året har KTH, Chalmers, Göteborgsregionen och CETIS genomfört korta kurser som fokuserar teknikprogrammets program mål och gemensamma teknikutvecklingskurser. Sammantaget har 460 lärare deltagit i sådana kurser till en total kostnad av 1,5 milj. kr.

Under hösten 2000 påbörjades upphandling av ytterligare kompetensutveckling. Denna består av något större kurser (5-20p) som ger kunskaper inom de för gymnasieskolan nya kunskapsområden som lyfts fram i teknikprogrammet. I nuläget berör dessa planerade insatser 540 lärare.

För närvarande förs samtal eller finns överenskommelser om följande:

- *Datakommunikation och webbaserat lärande 10p*,
Högskolan i Halmstad i samverkan med Mälardalens Högskola, Luleå Tekniska Universitet, KTH-Haninge samt Cisco Systems. 100 deltagare,
- *Teknikutveckling, design och samverkan 15p*,
Lärarhögskolan i Stockholm, 60 deltagare,
- *Virtuell design 20p*,
Interaktiva Institutet i samverkan med Lärarhögskolan i Stockholm, Studieorter: Stockholm, Malmö, Göteborg och Luleå (alt Piteå/Umeå). 100 deltagare
- *Innovationsteknik 5p*
Högskolan i Halmstad
20 deltagare

2001-04-04

- *Individuellt anpassad fortbildning för lärare inom teknikprogrammet 20p*
Högskolan i Dalarna
20 deltagare
- *Teknik och design för gymnasielärare 10p,*
Studieplan och underlag utarbetat av expert
Flera högskolor med geografisk spridning bör kontaktas
100 deltagare

- **Delmål 4**

- Att utveckla och etablera informationskanaler och forum för samtal om yrkesutbildning på olika nivåer
(kommunikationsperspektiv).

Detta mål är mycket centralt i Skolverkets arbete med regeringsuppdraget. Genom det inledande arbetet har en hel del kommunikativa insatser redan genomförts vilka i sig kan ha inneburit att yrkesutbildning som intresseområde har uppmärksammats. Exempelvis har regeringsuppdraget och Skolverkets planer lyfts fram vid tre konferenser, arrangerade av arbetsmarknadens yrkesråd. Omkring 300 lärare och annan skolpersonal samt avnämare deltog i konferenserna. Skolverkets avdelning för analys och stöd har också vid informationskonferenser på flera orter berättat om regeringsuppdraget och planerade aktiviteter.

Det mesta inom denna del av Skolverkets arbete återstår emellertid.

Målgrupper för satsningen finns som sades inledningsvis inom flera nivåer i utbildningssystemet – från skol- och kommunnivå, till central administrativ och politisk nivå och vidare till universitets- och forskningsnivå⁴.

Skol- och kommunnivå

Följande aktiviteter har påbörjats respektive planerats:

- Etablering av en webbplats ”Skola-Arbetsliv”.
www.skolverket.se/skolarb
- Fyra regionala tvådagars konferenser planeras under 2001 för spridning av sk ”lärande exempel” på yrkesutbildning, skolutveckling etc.
- Spridning av ”lärande exempel” via inbjudan till ”öppet hus” eller studiebesök vid de aktuella skolorna.

⁴ Se översiktsbild spridning, bifogas

2001-04-04

- Spridning av erfarenheter via seminarier vid rikskonferensen om yrkesutbildning 22-23/3 i Västerås.
- Kartläggning och stöd till nätverk.

Nedan kommenteras dessa punkter.

Kompetensutveckling för en vidgad yrkeslärarroll och för teknikprogrammet, sker i samarbete med lärarhögskolor och andra utbildningsanordnare (se delmål 3). I stora drag kan syftet med den av Skolverket beställda utbildningen sägas vara att öka kommunikationen och samverkan mellan skola och arbetsliv. Fokus ska t e x ligga på programrådsverksamhet, handledarutbildning och andra kontakter mellan skola och arbetsliv. I en stor del av utbildningsstatsningen är avsikten att halva utbildningen skall bestå i ett lokalt utvecklingsarbete eller studie.

Etablering av en webbplats "Skola-Arbeitsliv". På webbplatsen kommer bli erfarenheter från ca 40 "lärande exempel" och de forskardrivna utvecklingsprojekten att spridas, samt resultat från uppföljning och utvärdering. Syftet med webbplatsen "Skola- Arbeitsliv" är att kunna sprida information och resultat inte bara från aktiviteter i anslutning till regeringsuppdraget, utan också från andra delar i myndigheten som är av relevans. Detta gäller exempelvis den nya satsningen på Lärande i arbetslivet (LIA), det individuella programmet, projektarbetet och grundskolans arbete med skola och arbetslivsfrågor. Målet på sikt är också att webbplatsen ska kunna starta kommunikation mellan olika aktörer på flera nivåer – och på så sätt öka erfarenhetsutbytet. I mångt och mycket kommer webbplatsen också att vara en viktig del i dokumentation av Skolverkets arbete med regeringsarbetet och därmed en del i målet att bilda kunskap inom yrkesutbildningsområdet.

Inför utvecklingen av webbplatsen har också en målgruppsundersökning genomförts. Sammanlagt tillfrågades 260 lärare och annan skolpersonal. Ca 150 personer över hela landet och med god spridning över dom 13 yrkesförberedande programmen har lämnat svar. Resultatet visar att de tillfrågade prioriterar information om: Samverkan skola och arbetsliv. Kunskapsbank - nyheter och forskning. Branschens omvandling och framtid. Erbjudanden om kurser, konferenser. Sammantaget tyder resultatet på att webbplatsen möter ett tydligt behov och har en utvecklingspotential. Arbetsmarknadens parter är också inbjudna till diskussion om hur webbplatsen ska kunna utvecklas.

Fyra regionala tvådagars konferenser. Det allmänna syftet med konferenserna är att sprida erfarenheter mellan skolor och utbildningar – erfarenheter som kan innebära att elever stärks i sin kunskaps- och personlighetsutveckling. Dessutom kommer nyheter och aktuella frågor att stå i centrum. Mötesplatserna är tänkta att fungera som en yta för diskussioner, där nätverksbyggande och skolutveckling kan främjas. Genom

2001-04-04

workshops kommer deltagarna att konfronteras med att definiera dels vad som är kvalitet i deras eget arbete, dels hur man i vardagsarbetet ska nå uppsatta mål.

De sk ”lärande exempel” som tagits fram kommer att lyftas i seminarier under konferenserna. Respektive exempelskola inbjuder deltagare vid konferenserna till två efterföljande ”öppet hus” eller studiedagar. Deltagaravgift och övernattnig bekostas av medel från Skolverket. Dessutom ges ganska generösa bidrag för resor.

Möjlighet finns att anpassa innehållet vid konferenserna till de eventuella förändringar som kommer att föreslås av den nu arbetande kommittén⁵. På så sätt ges förutsättningar för att underlätta en implementeringsprocess av eventuella förändringar i gymnasieskolan. Målgruppen är i huvudsak skolans personal, kommunföreträdare och representanter för lokalt arbetsliv. I en mening manifesterar konferenserna yrkesutbildningens betydelse inom den grundläggande gymnasiala nivån – vilket inte minst är av vikt för lärarkåren.

Kartläggning och stöd till nätverk. Skolverket har genomfört en kartläggning av nätverk och mötesplatser för yrkesprogrammen har vissa utbildningsområden visat sig ha en svagare nätverks- och mötesstruktur. Omvårdnadsprogrammet är ett av dessa. Under den kommande perioden kommer insatser för nätverksbyggande att i första hand prioriteras inom detta program.

Central administrativ- och politisknivå

Flera kontakter inom på denna nivå har redan genomförts och fler planeras. Som en konsekvens av att en av sekreterarna i Gymnasiekommittén 2000, Peter Holmberg, dessutom är redaktör för antologin som tas fram (se nedan), har ingående samtal förts t ex om möjliga och nödvändiga åtgärder inom yrkesprogrammen i gymnasieskolan. Skolverket har också vid ett tillfälle under hösten 2000 haft en särskild överläggning med kommitténs sekreterare samt dess ordförande, Jan Björkman, angående den arbetsplatsförlagda utbildningens funktion och yrkeselevers situation inom utbildningen.

Följande aktiviteter har vidare genomförts respektive planerats:

- Forskarseminarium den 15 mars 2001 med den parlamentariska kommittén. Där presenterar forskare och författare sina perspektiv på den grundläggande yrkesutbildningen. Dessa perspektiv kommer också att ligga till grund för en antologi.

⁵ Gymnasiekommittén 2000. En parlamentarisk kommitté. Gymnasieskolans utbud av studievägar, se kommittédirektiv 2000:35

2001-04-04

- Syntesseminarium 19 mars 2001 med den parlamentariska kommittén som bl a ska lägga fram förslag till en förändrad gymnasiestruktur. Där kommer erfarenheter och analyser från bl a ”lärande exempel” och utvecklingsprojekt att presenteras muntligen och troligen i form av en enklare pm.
- Referensgrupp med arbetsmarknadens parter. Under 2000 har tre möten med referensgruppen hållits. Syftet med referensgruppen är att löpande föra diskussioner om uppläggning av Skolverkets arbete och resultat, villkor för utveckling, prioriteringar samt validering av utvalda skolor (”lärande exempel”).

Under våren 2001 planeras tre nya möten med referensgruppen. Eventuellt utökas referensgruppen till att omfatta ett par representanter för några myndigheter. Ambitionen är att referensgruppen följer arbetet med regeringsuppdraget under hela perioden.

Generella motiv för en referensgrupp är att det medför en större närhet mellan nyckelaktörer inom utbildningssystemet. Inför fortsatta reformeringar i utbildningsväsendet kan samtal inom liknande grupperingar underlätta remissförfarande och kvalificera diskussionen om nödvändiga åtgärder.

Universitets- och forskningsnivå

Följande aktiviteter har genomförts respektive planerats:

- Forskarnätverk och utvecklingsprojekt
- Antologi
- Nyckelaktörs-/forskarseminarier
- Forskningsmeritering

Nedan kommenteras dessa punkter.

Forskarnätverk. Nätverket som driver och planerar de nio utvecklingsprojekten (se mål 2) har under år 2000 träffats tre gånger. Vid dessa möten har generella utvecklingsstrategier diskuterats, vilka prioriteringar som bör göras, vad som är möjligt att göra, begrepp som kvalitet i utbildning och specifikt i yrkesutbildningen. Forskarnätverket kommer att vara aktivt vid fyra regionala konferenser som planeras under 2001. Vid en rikskonferens i Västerås för yrkesutbildning 22-23/3 kommer också erfarenheter från utvecklingsprojekt att spridas av deltagare i forskarnätverket: Per- Erik Ellström (Linköpings universitet), Hans-Åke Scherp (Karlstad universitet), Robert Högielm (Stockholms lärarhögskola) och Jan Johansson (Luleå tekniska universitet).

2001-04-04

Antologi. Respektive universitet/högskole- representant får också skriva fram ett perspektiv på utvecklingen inom den grundläggande yrkesutbildningen som kan ligga till grund för arbetet i utvecklingsprojektet, underlätta spridningen av erfarenheterna och också utgöra delar i en antologi om förändringsprocesser inom yrkesutbildningen.

Syftet med antologin är: Att lyfta fram perspektiv på den gymnasiala yrkesutbildningens utvecklingsmöjligheter som kan ligga till grund för politiska beslut, dels i form av underlag för Gymnasiekommitténs arbete, dels som diskussionsmaterial för en följande remissbehandling. Att ge en teoretisk plattform inför arbetet med utvecklingsprojekten samt att ge perspektiv på förändringsprocesser. Att till en bredare målgrupp lyfta fram yrkesutbildning som intresseområde både som verksamhet och forskningsområde.

Nyckelaktörs-/forskarseminarier. Skolverkets regionala organisation, avdelningen för analys och stöd (AoS), planerar att tillsammans med några universitets- och högskolesorter arrangera nyckelaktörs-/forskarseminarier. Ett skäl för en sådan satsning är att regionala tillväxtavtal på sina håll har visat sig innehålla svaga eller obefintliga kopplingar till gymnasieskolan eller till kompetensutvecklingsfrågor i allmänhet.

Inriktningen ska vara mot kvalitet inom yrkesutbildningen och hur utbildningen påverkar den regionala utvecklingen och tillväxten. Utvecklingsprojekt som forskare inom nätverket driver kan utgöra en viktig utgångspunkt i diskussionerna. På så sätt skall förutsättningarna för FoU arbete inom yrkesutbildningsområdet fokuseras. Seminarierna kan synliggöra yrkesutbildning som forskningsområde och tydliggöra utbildningens roll i ett strategiskt regionalt sammanhang.

Målgrupper för nyckelaktörs-/forskarseminarier är centralt placerade aktörer i regionen som t ex näringslivsrepresentanter, representanter för länsarbetsnämnd, kommunförbundet regionalt, forskare och inblandade personer i utvecklingsprojekten t ex skolledare och arbetsgivare. Deltagare i referensgruppen med arbetsmarknadens parter inbjuds också.

Forskningsmeritering. Genom samarbete med forskare avser vi att stödja och att kvalificera forskningen kring yrkesutbildning. Detta sker inom flera delar av Skolverkets arbete med regeringsuppdraget. Många av de experter som är engagerade att lyfta fram och beskriva ”lärande exempel” är forskare. Dessa kommer att använda data från detta uppdrag för akademisk meritering. Som en möjlig effekt av Skolverkets stöd för kompetensutveckling av yrkeslärare kan fler lärare bli meriterade för fortsatta studier/forskning inom området arbetsliv/yrkesutbildning.

• **Delmål 5**

- Att inventera och sammanställa kunskap inom yrkesutbildningsområdet som kan ligga till grund för vidare beslut om kvalitetsförbättringar, samt att utvärdera projektets insatser.

2001-04-04

I denna del av Skolverkets arbete med regeringsuppdraget handlar det således om att

- Inventera och sammanställa
- Komma med förslag
- Utvärdera

Nedan kommenteras dessa punkter.

Inventera och sammanställa kunskap. Komma med förslag. Arbetet har ännu inte helt kommit in i en fas då det är aktuellt att sammanställa kunskap och fundera över vilka fortsatta beslut som krävs för att stärka kvaliteten inom yrkesutbildningen. I alla pågående utvecklingsåtgärder finns emellertid ett dokumentationskrav vilket säkrar tillgången på utvärderingsmaterial för uppdraget som helhet.

Viss verksamhet i denna riktning har dock påbörjats/genomförts⁶:

- Webbplats. Websatsningen inom Skolverkets arbete med regeringsuppdraget syftar inte bara till att informera eller att uppnå viss interaktivitet, den syftar också till att samla kunskap och göra den lättillgänglig. På webbplatsen skall ett slags bibliotek och ”kunskapsbank” skapas, där resultat från studier om yrkesutbildning, utvärderingar och uppföljningar inom skola-arbetslivsområdet presenteras. www.skolverket.se/skolarb
- Skolrapporter från omkring 40 skolor kommer under våren att komma in till Skolverket. Dessa utgör en viktig grund för fortsatta analyser av förutsättningar, processer och resultat.
- Från någon av forskarna, som driver utvecklingsprojekt, har den första avstämningsrapporten kommit in.
- Kartläggning av nätverk och mötesplatser inom yrkesprogram har genomförts.
- Målgruppsundersökning har genomförts om vilken typ av information som efterfrågas.
- Kontakter har tagits och informationsmöten planerats in med Gymnasiekommittén 2000.
- Syntesseminarium med kommittén genomförs 19/3 då erfarenheter från ca 40 exempel presenteras samlat.

⁶ Flertalet av nedan nämnda insatser ingår även bland de tidigare redovisade åtgärderna för övriga delmål

2001-04-04

- En antologi om utvecklingen inom den grundläggande yrkesutbildningen har påbörjats. Därigenom erhålls ett antal perspektiv på utvecklingen inom den grundläggande yrkesutbildningen.
- Nätverk och referensgrupp har diskuterat prioriteringarna i utvecklingssatsningarna och gett synpunkter på vad de anser inte fungerar.

Utvärdera. Delmålen i denna del av Skolverkets uppdrag är i huvudsak av verksamhetsstrategisk karaktär. Det handlar om att redovisa vad Skolverket har genomfört och i vilken omfattning. Delmål fem kommer bl. a att innebära att igångsatta aktiviteter utvärderas och bedöms utifrån hur de har påverkat olika verksamheter. Här finns också syftet att uttala sig något om kvalitén i de insatser som genomförts.

Inom denna del av Skolverkets arbete kommer utvärdering av deltagande skolor också att genomföras med liknande inriktning. Det kommer i huvudsak att ske i form av uppföljningsenkäter t ex vid konferenser, men också via skolbesök och intervjuer. Eftersom ett viktigt syfte med Skolverkets arbete är att sprida information och starta dialoger så är den under hösten 00 genomförda målgruppsenkäten intressant. Frågor som ställs relaterar sig i huvudsak till webben. Men de berör också generellt viktiga frågor som hur och var man i regel hämtar (tillägnar sig) ny information, vad för slags information som efterfrågas, vad som i huvudsak hindrar tillgången till information mm. Kompletterad version av målgruppsenkäten riktad till de 9 utvecklingsprojekten som nu är i gångsatta skulle kunna bidra till att bättre bedöma om och hur insatta åtgärder har påverkat verksamheten vid skolorna.

I syfte att utvärdera Skolverkets hantering och arbete med regeringssuppdraget som helhet söker vi för närvarande efter lämpliga institutioner och kompetenser. Under året kommer en särskild förfrågan gå ut till universitet och högskolor, men också till ett par välrenommerade utvärderingsinstitut/konsulter.

Bilagor till del 1 – 3

- Översiktsbild för arbetet
- Översikt för spridningsinsatser

2001-04-04

Del 4, Projektarbete – delredovisning

- Insatser för att stödja införande av projektarbete

Bakgrund

Regeringen har givit Skolverket i uppdrag att utarbeta mål och modeller samt förbereda för införandet av projektarbete i gymnasieskolan (U1999/1117/S och U1999/4469/S). I december 1999 anvisade regeringen 13 miljoner kronor för att stödja införandet. Den 29 februari 2000 redovisade Skolverket hur utvecklingen av mål och modell genomförts (Dnr 99:01). I skrivelsen presenterades även en treårig plan för arbetet med att stödja införande av projektarbetet.

Mål för projektarbetet, betygskriterier samt ett allmänt råd fastställdes den 2 oktober 2000 och publicerades i SKOLFS 2000:162.

Den 21 november 2000 presenterades planerade och genomförda stödinsatser i samband med att Skolverket redovisade regeringens uppdrag avseende stöd till utveckling av förskola, skola och vuxenutbildning m.m (Dnr 2000:3499).

I januari 2001 färdigställdes ett särskilt häfte med kursplan, ett allmänt råd, kommentarer och fiktiva exempel.

Nedan beskrivs genomförda och planerade aktiviteter för att stödja införandet av projektarbete.

Kompetensutveckling för lärare, skolledare och bibliotekarier

För att hitta lämpliga former för utbildning kring projektarbete inbjöds samtliga regionala utvecklingscentra till ett seminarium den 15 februari 2000. Därefter ombads samtliga regionala utvecklingscentra att skriftligen inkomma med idéskisser för hur kompetensutveckling kring projektarbete skulle kunna genomföras. Under våren 2000 lät Skolverket även intervjua ett mindre antal lärare och rektorer för att undersöka hur de beskrev behoven av kompetensutveckling kring projektarbete. Med utgångspunkt från idéskisser, seminarium och intervjuer formulerade Skolverket en förfrågan till högskolor och universitet om att genomföra kompetensutveckling. I förfrågan specificerades följande krav på kompetensutvecklingens innehåll:

2001-04-04

1. Analys av mål- och styrdokument med avseende på projektarbetets funktion i utbildningen enligt läroplans-, program-, och kursmål för gymnasieskolan.
2. Projektkunskap.
3. Deltagarna skall i utbildningen genomföra ett projekt enligt samma modell som finns för gymnasieskolans projektarbete. Projektet skall syfta till att planera och förbereda för införandet av projektarbetet vid den egna skolan.
4. Planering av hur samverkan med arbetslivet kan genomföras.
5. Bedömning och betygsättning.

Idag är 20 högskolor godkända som arrangörer och finns presenterade på www.skolverket.se/kursplaner/projektarbete. Arrangörer som godkänts tar på sig ansvaret för information och marknadsföring till skolor och skall efter genomförd kompetensutveckling redovisa utvärdering av arbetet till Skolverket.

Stort intresse för kompetensutveckling

Att i praktiken införa projektarbetet kräver ett lokalt utvecklingsarbete av elever, bibliotekarier, lärare och skolledare. Den kompetensutveckling som nu genomförs får närmast betraktas som inledningen på ett omfattande nationellt utvecklingsarbete där 20 högskolor engagerat sig. För att fånga upp idéer, problem och lärande exempel har Skolverket för avsikt att nära följa kompetensutvecklingen.

Intresset för kompetensutveckling kring projektarbete tycks vara stort både hos lärare, skolledare och bibliotekarier. Någon systematisk analys av vad det stora intresset beror på har inte genomförts, men det är troligt att intresset delvis avspeglar att man i projektarbetet ser ett verktyg för skolutveckling inom flera olika områden. Det kan till exempel handla om att projektarbetet innebär möjligheter

- att utifrån programmålen diskutera utbildningens syfte,
- att arbeta ämnesövergripande,
- att förändra formerna för lärande,
- att nya kompetenser som entreprenörskap, processkunskap, förmågan att arbeta tillsammans, förmågan att ta ansvar och arbeta självständigt kan tränas,
- att öppna skolan mot omvärlden.

Bidrag till kursavgifter

Av de 13 miljoner som regeringen anslagit till utveckling av styrdokument och kompetensutveckling har Skolverket valt att använda ca 11,8 miljoner till stöd för kompetensutveckling. Resterande medel har använts för

2001-04-04

nationellt utvecklingsarbete eller kommer att användas för regionala seminarier, uppföljning samt trycksaks- och webbproduktion.

Rektorer som vill skicka lärare, skolledare och bibliotekarie på kompetensutveckling har möjlighet att erhålla ett bidrag på 3500 kronor per deltagare. Skolverket ger endast bidrag för kompetensutveckling som genomförs av arrangörer som Skolverket godkänner. Hur många personer rektor kan erhålla bidrag för beror på hur många elever som går på skolan.

Skolor med

- färre än 50 elever får bidrag för två personer
- mellan 50 och 99 elever får bidrag för tre personer
- mellan 100 och 499 elever får bidrag för fem personer
- mellan 500 och 999 elever får bidrag för sju personer
- mellan 1000 och 1499 elever får bidrag för nio personer
- fler än 1500 elever får bidrag för elva personer

För alla utom de minsta skolorna gäller att rektor bör skicka en skolledare, en bibliotekarie minst en kärnämneslärare och minst en karaktärsämneslärare. Skolverket har bedömt det som angeläget att skolledare deltar i utbildningen eftersom det är skolledarna som måste ge resurspersoner och övriga lärare förutsättningar för att arbeta med införandet av projektarbetet på den egna skolan.

När utbildningarna startar, vilken omfattning de har och hur utbildningen är utformad varierar. Men flertalet startar första halvan av VT 2001 och ger mellan tre och fem högskolepoäng. Alla utbildningar är dock inte poänggivande. Totalt kan knappt 3400 resurspersoner utbildas för de 11,8 miljoner som för närvarande är avsatta för kompetensutveckling. Jämt fördelat kommer varje universitet och högskola som skall arrangera kompetensutveckling att utbilda ca 200 resurspersoner.

Med tanke på att de flesta lärare i gymnasieskolan kommer att beröras av projektarbetet måste 3400 utbildade personer betraktas som ganska få. Samtidigt är det flera högskolor som inte haft kapacitet att utbilda alla intresserade och viss utbildning kommer sannolikt att förläggas till hösten 2001. Av regleringsbrevet för 2001 framgår att Skolverket ur anslag 25:2 kan avsätta medel för ytterligare kompetensutveckling. Skolverket kommer att följa och utvärdera kompetensutvecklingen och därefter avgöra hur stora resurser som bör avsättas för ytterligare kompetensutveckling.

Inga lärare eller skolledare inom gymnasial vuxenutbildning har ännu erbjudits att delta i kompetensutveckling kring projektarbete. Först måste det i förordning tydligt framgå att projektarbetet får erbjudas inom vuxenutbildningen. Om så blir fallet måste nya medel för kompetensutveckling avsättas.

2001-04-04

Regionala konferenser

Skolverkets regionala organisation genomförde under hösten 2000 ca 25 konferenser för att informera förvaltningspersonal, skolpolitiker och skolledare om projektarbetets syfte och utformning samt den kommande kompetensutvecklingen. Om det visar sig finnas ett behov av liknande mötesplatser i framtiden kan Skolverkets regionala organisation arrangera sådana, till exempel med syftet att erbjuda skolledare, resurspersoner och representanter från arbetslivet forum för att utbyta erfarenheter. Dessa mötesplatser skulle kunna erbjudas i samarbete med regionala utvecklingscentra. Men så länge kompetensutvecklingen pågår kommer den sannolikt att fylla behovet av dylika mötesplatser.

Produktion av inspirationsmaterial

Skolverket planerar att hösten 2001 publicera en skrift med reportage, intervjuer och lärande exempel som dels beskriver projektarbete i arbetslivet, dels olika skolors arbete med införandet av projektarbete. Skolverket kommer även att söka efter skolor som redan idag arbetar under projektlika förhållanden för att kunna presentera deras arbete. Materialet kommer även att läggas ut på Skolverkets webbplats där man redan idag kan hitta måldokument och presentationer av samtliga arrangörer av kompetensutveckling. Om det visar sig att det finns ett behov är det möjligt att bygga ut webbplatsen med till exempel diskussionsforum och anslagstavlor.

Rekrytering och utbildning av externa medbedömare

När Skolverket publicerade förslaget till kursplan för projektarbete på webben och bad om synpunkter visade det sig att många undrade över externa medbedömares roll i projektarbetet. Detta har tidigare redovisats i samband med att förslaget presenterades för regeringen den 29 februari 2000. Kort kan sägas att flera röster var starkt kritiska men Skolverket ansåg att extern bedömning kan komma att bidra till ökad kvalitet och likvärdighet i bedömning av elevarbetena (Dnr 99:1753).

Av telefonförfrågningar och de konferenser som Skolverkets regionala organisation har genomfört framgår att frågan om extern bedömning fortfarande uppfattas som problematisk. Följande frågor är vanliga:

- Hur ska externa medbedömare finansieras?
- Varifrån skall de rekryteras, lokala företag, universitet eller andra gymnasieskolor?

2001-04-04

- Enligt måldokumentet skall inte bara slutprodukten betygsättas utan hela projektprocessen. Skall externa medbedömare följa hela processen eller räcker det med att de granskar och godkänner slutprodukten?
- Skall medbedömarna granska projektarbetet eller varje enskild elevs insats?
- Hur skall lärare och skolledare få tid för att hitta och rekrytera externa medbedömare?

Av regeringens uppdrag till Skolverket framgår att Skolverket skall genomföra insatser för att ”stimulera skolornas rekrytering av externa medbedömare samt stödja utbildning av dessa”. I den kompetensutveckling för lärare, skolledare och bibliotekarier som nu pågår skall både samverkan med arbetslivet samt betyg och bedömning behandlas. Av det underlag som Skolverket skickat till alla arrangörer av kompetensutveckling framgår att syftet med utbildningen bland annat är att förbereda deltagarna så att de kan komma att fungera som resurspersonerna på den egna skolan. Det kan bland annat handla om rekrytering och utbildning av externa medbedömare. Detta är dock sannolikt inte tillräckligt. Kompetensutveckling av resurspersoner är en hjälp på vägen men sen vidtar ett omfattande arbete med rekrytering och utbildning på varje skola och detta kommer att vara mycket tidskrävande.

Många lärare har problem med att hitta APU-platser till elever och befäror att de kommer att få problem även med att hitta externa medbedömare. Skolverket tror att denna oro är befogad men gör bedömningen att extern bedömning av projektarbeten innebär att samverkan mellan skola och arbetsliv ökar - något som på sikt även bör underlätta för skolor att hitta APU-platser.

I Skolverkets rapport ”Samverkan skola-arbetsliv” (nr 153, 1998) beskrivs en rad faktorer som är karaktäristiska för de skolor som lyckas med APU. Här presenteras några av de redovisade faktorerna som sannolikt även är viktiga för att lyckas med rekryteringen av externa medbedömare:

- Att yrkeslärarna har god kunskap om de olika arbetsplatsernas speciella verksamhet.
- Att det finns goda personkontakter mellan skolledare och arbetsledare vid företag och institutioner för information och utbyte av erfarenheter.
- Att det finns fungerande program- eller yrkesråd.

Att öka samverkan mellan skola och arbetsliv är resurskrävande, något som också framgår av rapportens sammanfattning:

”Den viktigaste faktorn för att kunna genomföra arbetsplatsförlagd utbildning i föreskriven omfattning och kvalitet är att det finns ekonomiska resurser för samverkan mellan skola och arbetsplats.”

2001-04-04

Regeringen har utökat den garanterade undervisningstiden med 30 timmar för studieförberedande program och 60 timmar för yrkesprogrammen. Højningen motiverades bland annat med ökade kostnader för kommunerna på grund av projektarbetet.

Idag går ungefär 120 000 elever i år 1 på gymnasiet. Det betyder att lika många betyg i projektarbete ska sättas. Även om eleverna arbetar i grupp och det totala antalet projektarbeten som skall bedömas på så sätt minskar, så krävs en individuell bedömning av varje elevs insats för att betyg skall kunna sättas. Staten kan inte ens inledningsvis bära hela kostnaden för det omfattande arbete med rekrytering och utbildning av externa medbedömare som krävs. Men Skolverket vill fästa regeringens uppmärksamhet på att kostnaderna sannolikt kommer att vara högre inledningsvis då många lärare måste bli inblandade i arbetet med att bygga upp nya nätverk med arbetslivet.

2001-04-04